

Szloboda János

Közép-európai Nobel-díjasok

Az idei irodalmi Nobel-díjat, akárcsak a tavalyit is, közép-európai író nyerte el. 2005-ben az osztrák Elfriede Jelineket érte ez a rangos kitüntetés. Ez már magában véve is meglepő adat, ha figyelembe vesszük, hogy Európának és a világnak ezt a táját mostanában nemigen tisztelte meg figyelmével a rangos irodalmi díjat évenként kiosztó Svéd Akadémia. (1981-ben osztrák, egy évvel korábban lengyel írónak ítéltek oda, azelőtt csak 1924-ben kapta közép-európai (lengyel), de a németek közül is a legutóbbi díjazott író Thomas Mann volt 1929-ben – és még egy svájci német, valamint egy német írónő izraeli íróval megosztot-tan.)

Még meglepőbb, hogy mindkét közép-európai díjazott zsidó, ami magában még nem adna okot holmi elszörnyedésre, hiszen a magát zsidónak valló író sem a magyar, sem az osztrák-német irodalomban nem tekinthető kuriózumnak, még csak ritkaságnak sem; ami viszont fölöttébb furcsa, hogy mindkét író – saját bevalása szerint – gyűlöli az országot, ahol született, és nem tekinti hazájának. Jelinek még odáig is elment, hogy 1996-ban és 2000-ben megtiltotta drámai műveinek Ausztriában való bemutatását, bár az is igaz, hogy – nyilván kommerciális megfontolásból – mindkét esetben egy évre rá visszavonta a tilalmat. A mi Nobel-díjasunknak nem voltak hasonló aggályai: ő sztoikus nyugalommal tűrte műveinek százezres példányban való megjelentetését, sőt a Nobel-díjas alkotás több milliárd forintos költséggel történő megfilmesítését is (bár a helyszíni szakértő szerepét nem vállalta), holott elismerte: mélységesen irritálja, hogy neki, akinek sem vérségileg, sem érzelmileg nincs semmi köze a magyarsághoz, éppen ennek a gyűlölt népnek a nyelvén kell írnia. (Nyilván azért, mert a németet még a magyarnál is gyengébben sajátította el, vagy ha nem – hát ott nagyobb a konkurencia.)

A két újsütetű Nobel-díjas között fennáll még egy hasonlóság: e legmagasabb rangú irodalmi elismerés el-

nyerése előtt alig hallottunk róluk. Mondhatni: attól váltak híressé, hogy Nobel-díjat kaptak. Kertész Imre korábbi írói „teljesítményéről” most ne essék szó, hiszen az 1963-ban megjelent, háromkötetes Magyar irodalmi lexikon még mit sem tud róla, annak idején nagy sikert aratott Csacsifogat c. bohózatának szerzősége pedig felettébb gyanús. Ami viszont Elfriede Jelineket illeti, neki az egy híján húszkötetes Világirodalmi lexikon az irodalomjegyzékkel együtt csupán 15 sort szentel (V/631-632. p.), amit az 1996-ban kiadott pótkötet még további 21 sorral egészít ki (XIX/533. p.). Ez ugyan első látásra haladást jelent, csak hogy a szövegnek csupán két mondata minősítés: „1978-ban Böll-díjat kapott. Újabb műveiben gyakran előtérbe kerül a női szexualitás merész bemutatása és provokatív élű elemzése.” A többi a megjelent művek és az ismertető irodalom felsorolása. Magyarra korábban egyetlen novelláját fordították le, de címét a VL nem tartotta érdemesnek közölni (megjelenés helye: Életünk, 1977/3).

Egyébként forrásunkból annyit tudhatunk meg a legújabb Nobel-díjasról és munkásságáról, hogy a stájerországi Mürzzuschlagban született 1946. október 20-án, Bécsben színháztudományi, zenei és művészettörténeti tanulmányokat végzett. Írásait pop-artszerű kollázstechnika jellemzi, kora társadalmát karikírozza. Versei és hangjátékai eddig csak folyóiratokban láttak napvilágot, könyvei a próza műfajait képviselik. Az 1970-es évek elején megjelent három könyve: Csali-madarak vagyunk, Bébi! (1970), Michael — Ifjúsági könyv az infantilis társadalom számára (1972), A szeretők (1975). Egyik sincs magyarra lefordítva...

Persze, a 70-es évek óta sok víz lefolyt a Dunán, s az írónőnek mint politikai aktivistának (1974 és 1991 között az Osztrák Kommunista Párt tagja volt) a küzdelme keltett némi visszhangot német nyelvterületen, ha ezt a lexikonszerkesztők nem is vették tudomásul. Elsősorban Peter Handkéval folytatott vitája során, aki nek az irodalom társadalomformáló szerepéről vallott

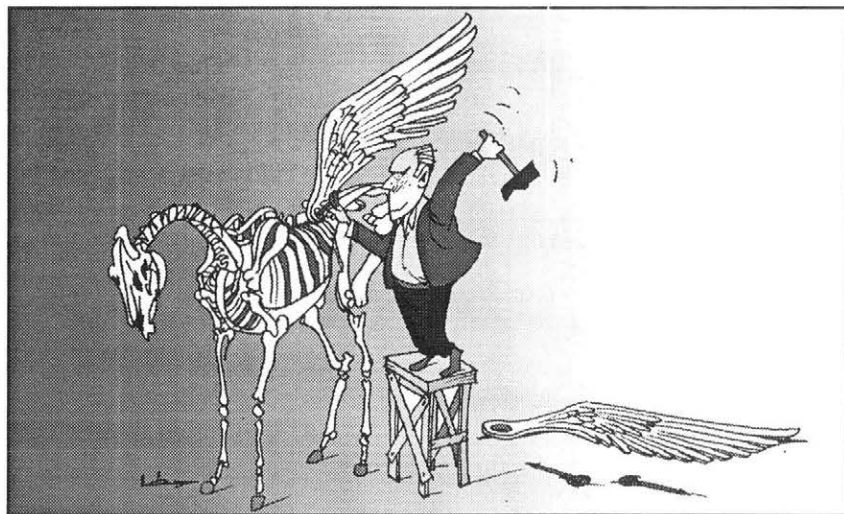
derülátó értékelésével szemben a leendő Nobel-díjas azt vallja, hogy az irodalom semmit sem képes megváltoztatni. Csakhogy munkásságának további harminc évében teljes irodalmi ténykedése arra irányult, hogy gyökereiben rengesse meg az ausztriai és a nyugati társadalmak alapjait. Színpadi művei és regényei radikális vitamódszerükkel és megszállott elkötelezettségükkel botrányokat váltanak ki nemcsak Ausztriában, hanem külföldön is, ugyanakkor a szerzőt az irodalmi díjak sokaságával árasztják el, az utóbbi időben már évente többször is, köztük a legjelentősebb német irodalmi kitüntetéssel: a Büchner-díjjal is, s az író munkásságának anyagi sikere sem jelentéktelen.

A kritika véleménye azonban ugyancsak megosztott: kétségkívül legambiciózusabb regénye, az 1995-ben megjelent, 667 oldal terjedelmű „szövegszövedék”, a Holtak gyermekei (Die Kinder der Toten) egyesek szerint „a legjelentősebb háború utáni regény”, mások szerint „egy gigantikus üresség”.

Jelinek irodalmi nyelve is „kísérleti nyelv”, amelyet nem könnyű megfejteni, színművei pedig „színházellenesek”, a színházi élet „meggyilkolására” törekszenek. Ennek ellenére őt tartják a kor legnevesebb színházi szerzőjének. Egyébként maga is azt vallja, hogy a német írók között vannak nála érdekesebbek a Nobel-díj-

ra (pl. Handke), ezért nem kívánta ezt a kitüntetést. Csakhogy azok a titokzatos hatalmak, amelyek a világ irodalmi közvéleményének a formálására kétségkívül hatással vannak, úgy látják jónak, hogy Közép-Európának vezetnie kell a holokausztumért, s ezért kétségkívül arra érdekesebb nemzeti íróink helyett olyanokat részesítenek ebben a kitüntetésben, akiknek családját egy embertelen ideológia a legbrutálisabb módon kiirtotta. Csakhogy ez a kompenzációs mégis kissé furcsa formája, amint hogy a büntetésnek is, amely „Hitler utolsó csatlósai”, a magyarok és az osztrákok ellen irányul, s akikről tudjuk, hogy semmivel sem voltak bűnösebbek, sem nagyobb antiszemiták a többi közép-európai népnél: a lengyeleknél, a románoknál vagy a szlovákoknál, amely államokban még kegyetlenebb zsidóüldözés folyt a II. világháború idején, mint Magyarországon.

Végül is ki kell már egyszer mondanunk: Ausztria és Magyarország ugyanolyan áldozatait voltak a hitleri náciizmusnak, mint Európa többi államai. S bár a „győztes hatalmaknak” alapos okuk van a lelkiismeret-furdalásra akár a zsidókkal, akár másokkal szemben, de azt, ami megtörtént, sajnos, már nem lehet jóvátenni sem Nobel-díjjakkal, sem másféle anyagi kártérítéssel.

E számunk megjelenését a budapesti

és a

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

és a Tartományi Művelődési
és Oktatásügyi Titkárság

támogatta.

Aracs

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Alapító: *Aracs Társadalmi Szervezet, Szabadka*

Kiadó a *Logos Grafikai Műhely, Tóthfalu*

Főszerkesztő: *Utasi Jenő*

Felelős szerkesztő: *Vajda Gábor*

Lektor: *Gubás Ágota*

Fedőlapterv: *Gyurkovics Hunor*

Szerkeszti a szerkesztőbizottság. Tagjai:

*Bata János, Cirkl Zsuzsanna, Gubás Jenő, Gábrityné
Molnár Irén, Gyurkovics Hunor (képzőművészeti szerkesztő),
Matuska Márton, Tari István, Utasi Jenő, Vajda Gábor*

Egyes szám ára 100,00 dinár, évi előfizetés 400,00 dinár + postaköltség.
Külföldi előfizetés a belföldinek kétszerese.

Szerkesztőségi fogadóórák:

hetente szerdán 8-tól 12 óráig a szabadkai Városi Könyvtár
földszinti olvasótermében. A szerkesztőség címe: **Gradska
Biblioteka - Városi Könyvtár, 24000 Subotica - Szabadka,
Dušan cár u. 2. Telefon: (024) 553-115. Fax: (024) 542-069.**

Készült a Logos Grafikai Műhelyben, 800 példányban

A folyóirat megrendelhető: **Grafička Radnja „LOGOS”
24427 TOTOVO SELO
Zlatiborska 4.**

e-mail: logos@tippnet.co.yu
vajda@suonline.net

Tel/fax: +381 (0)24-883-040

Olvasható az interneten: www.aracs.org.yu.

A Logos folyószámlaszáma:
335-5022-27 Metals Banka AD Novi Sad Expozitura Senta

A Szerbiai Igazságügyi Minisztérium a 651-01-157/2001-08 szám alatt jegyezte be a folyóiratot.

